

РИЗИК У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Пурло В.С.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потапова Н.А.

В статті висвітлюються теоретичні аспекти ризиків в діяльності підприємств, проведено оцінку класифікаційних ознак ризику у відповідності до поглядів вітчизняних та закордонних науковців, визначено місце ризику в процесах формування та прийняття управлінських рішень.

Вступ. Стрімкий розвиток ринкових відносин в Україні, широкий вибір напрямків і форм фінансово-господарської діяльності, збільшення чутливості впливу зовнішніх чинників з урахуванням фактору інтеграції у світову економіку обумовили підвищений рівень відповідальності за забезпечення стійкого функціонування підприємства.

Невизначеність внутрішнього та зовнішнього середовищ, обмеженість ресурсів і капіталу, збільшення обсягів витрат при здійсненні господарської діяльності вимагають обґрунтування рольової функції ризиків в процесах прийняття управлінських рішень та розгляду ряду питань щодо формування єдиної системи класифікаційних ознак даної категорії.

Постановка завдання. Дослідженням категорії ризику присвячено безліч праць вітчизняних та закордонних вчених [1-6]. Важливими досягненнями є формування теоретичного підходу щодо визначення ризикової сутності господарського процесу, розробки економіко-математичних моделей прийняття управлінських рішень в умовах ризику, розробка методів оцінки ризику та ін.

Проте ряд питань залишаються невизначеними, що й робить проблематику ризику об'єктом подальших досліджень.

В даній статті вирішуються завдання:

1. Визначення ролі ризику у процесі прийняття управлінських рішень в фінансово-господарській діяльності підприємств.
2. Проведення монографічного аналізу теоретико-методологічних підходів щодо формування єдиного визначення категорії ризику.
3. Виявлення єдиних класифікаційних ознак категорії ризику.

Результати. Більшість економістів трактують ризик як імовірність отримання збитків або вигоди у разі непередбаченості подій в результаті фінансово-господарської діяльності [1, 2, 3]. Проте, кожне із таких визначень свідчить про різницю в поглядах науковців щодо сутності ризику (табл. 1), а й відповідно до складових його вимірювання.

З позиції економічної теорії виділяють два теоретичних підходи – класичний і неокласичний. В класичній теорії Дж. Мільє і Н.У. Сеніор економічний ризик ототожнюють з математичним очікуванням втрат. Ризик сприймають як збиток нанесений виконанням обраного рішення. В 30-ті роки ХХ ст. економісти А. Маршалл і А. Пігу розробили основи неокласичної теорії економічного ризику. Неокласичний підхід визначає ризик як імовірність відхилення від поставлених цілей. Основу такого підходу становить інформаційна невизначеність простору процесу прийняття рішень. В зв'язку з цим господарська діяльність обґрунтовується розмірами можливих очікуваних прибутків та їх коливаннями. У процесі прийняття рішень підприємець виявляє «схильність до ризику», тобто може обирати різні варіанти прибутку навіть з найбільшим ризиком [4].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз теоретичних підходів щодо визначення основних характеристик категорії «економічний ризик»

№	Автор	Основні характеристики категорії «економічний ризик»
1	Дж. Шортрид, Л. Крег, С. Мак-Ккол	комбінація імовірності настання події та її наслідку
2	О. Єгорова, І. Івченко, А. Старостіна, В. Кравченко	діяльність пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якого є можливість кількісно і якісно визначити імовірність досягнення передбачуваного результату, невдачі та відхилення від мети
3	В. Бабін	не ототожнює ризик з діяльністю, оскільки певною мірою будь-яка діяльність припускає ризик, а ризик існує ще до початку діяльності; подолання невизначеності найлегше здійснити шляхом отримання додаткової інформації, але діяльність з подолання невизначеності не є власне ризик
4	В. Вітлінський, С. Наконечний	об'єктивно-суб'єктивна категорія, що пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності у ситуації неминучого вибору і відображає міру (ступінь) досягнення сподіваного результату, невдачі та відхилення від цілей з урахуванням впливу контрольованих та неконтрольованих чинників за наявності прямих та зворотних зв'язків
5	Т. Клебанов, Є. Расвнева	можливість відхилення від мети, заради досягнення якої було прийнято управлінське рішення
6	М. Клапкін	це імовірність настання втрат очікуваної економічної (фінансової) користі або ж прямих збитків внаслідок появи непевної (випадкової) події
7	І. Балабанов	подія, що може виникнути або не виникнути

Суперечливим питанням є формування думки навколо позитивної чи негативної сутності наслідків ризику. На наш погляд, суперечності стосовно негативного та позитивного аспектів ризику можна розкрити на етапі формування поняття «підприємницький ризик», якому передують етап аналізу «економічного ризику». Вітлінський В.В. виокремив певну систему постулатів стосовно ризику як економічної категорії [2]:

1. Всеосяжність ризику.
2. Обтяжені ризиком прогнози.
3. Ризик виникає в процесах цілепокладання, оцінювання.
4. Існує ризик як економічна категорія та його кількісна міра.
5. Структура й міра економічного ризику діалектично змінюються в часі під впливом змін зовнішнього та внутрішнього середовища, дії низки об'єктивних і суб'єктивних обставин.
6. Вимірювання ризику ґрунтується на загальнометодологічних положеннях теорії вимірювання, яка складає фундамент будь-яких вимірювань. Відповідно до цього вимірюються властивості емпіричних об'єктів, а не самі об'єкти, хоча жодна з властивостей не може існувати поза реальним об'єктом, а певною властивістю можуть бути наділені різні об'єкти.

Наукова думка стосовно наслідків, до яких призводять економічний та підприємницькі ризики, має 2 протилежні точки зору. Перша група теоретиків вважає, що в поняття «підприємницький ризик» не закладено можливості досягнення успіху і отримання прибутку, інша – навпаки [5]. Отже, виникає необхідність у розгляді протилежних за своїм змістом наукових досліджень, а також виробленні, аргументуванні й дотриманні чіткої позиції щодо сутності «підприємницького ризику» (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз теоретичних підходів щодо визначення основних характеристик категорії «підприємницький ризик»

№	Автор	Основні характеристики категорії «підприємницький ризик»
1	В. Вяткін, В. Гамза, Ю. Катеринославський, Дж. Хемптон	невизначеність наслідків прийнятих рішень і дій, можливість збитка підприємства в результаті цих дій та діями збитку проти плінів суб'єктів
2	В. Черкасов	невизначеність результату та можливі негативні наслідки у випадку неуспішності
3	В. Вітлінський, С. Наконечний	вартісний вираз імовірності події, що призведе до збитків
4	С. Баракенко, В. Шеметов	тіньова сторона виграшу, пов'язаного з досягненням цілі
5	С. Філін	імовірність (погроза) втрати частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи поява додаткових витрат та/чи зворотній процес – можливість одержання значної вигоди (доходу) у результаті здійснення підприємницької діяльності в умовах невизначеності
6	О. Івасенко	ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, що відображає невизначеність її результату та можливі несприятливі (або, навпаки, сприятливі) наслідки у випадку неуспіху (чи успіху)
7	Р. Качалов	характеристика якості цілеспрямованої діяльності, а конкретніше – кінцевої ситуації, процесів підготовки та прийняття рішень, а також результатів реалізації прийнятого господарського рішення в діяльності підприємства

Основними джерелами підприємницького ризику є [6]: безпосередньо господарська діяльність, діяльність самого підприємця, недолік інформації про стан зовнішнього середовища, що робить вплив на результат підприємницької діяльності. Можна виділити наступні види ризику: пов'язаний з господарською діяльністю; пов'язаний з особою підприємця; пов'язаний з недоліком інформації про стан зовнішнього середовища. За джерелами виникнення ризику можна підрозділити на: зовнішні (викликані впливом зовнішніх факторів) та внутрішні (викликані впливом внутрішніх змін). До зовнішніх відносяться ризики, безпосередньо не пов'язані з діяльністю підприємця. Йдеться про непередбачені зміни законодавства, регулюючого підприємницьку діяльність; нестійкості політичного режиму в країні діяльності і інших ситуаціях, а відповідно і про втрати підприємців, що виникають в результаті війни, що почалася, націоналізації, страйків, введення ембарго. Джерелом внутрішніх ризиків є сама підприємницька фірма. Ці ризики виникають у разі неефективного менеджменту, помилкової маркетингової політики, а також в результаті внутрішньо фірмових зловживань.

У відповідності до управлінської ієрархії виділяють ризики: макроекономічний (глобальний) та окремих фірм (локальний). У часовому просторі ризики поділяють на: короткочасні та постійні. За рівнем майнових втрат підприємця ризик є: допустимий, критичний та катастрофічний. За ступенем обґрунтованості ризик поділяють на: виправданий та невинуватий. За природою виникнення ризику поділяють на: чисті та спекулятивні.

Висновки. Ризик є невід'ємною складовою процесу формування та прийняття управлінських рішень,

що несе в собі чинники невизначеності фінансово-господарської діяльності та наслідки її реалізації.

Аналіз теоретико-методологічних підходів виявив існуючі відмінності у поглядах вчених щодо формування єдиного визначення категорії ризику, основними серед яких є різниця у сприйнятті негативних та позитивних наслідків ризикових ситуацій.

Основними класифікаційними ознаками ризиків можна вважати характеристики ситуацій невизначеності, пов'язані з різними структурними рівнями процесу прийняття управлінських рішень та вимірюванням економічних вигод і втрат.

Література

1. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – 6-е изд., доп. – М.: Ин-т новой экономики, 2004. – С. 956.
2. Вітлінський В.В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності// Фінанси України. – 2003. - №3. – С. 3-9.
3. Карпунцов М.В. Ризикостійкість підприємства//Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №3. – С. 71-75.
4. Поляков Р.К. Развитие риск-менеджмента в предпринимательстве: концептуальный подход// Менеджмент в России и за рубежом. - 2008. - №1. – С. 60-65.
5. Наумов Д. Проблемний аспект формування поняття «підприємницький ризик»//Економіст. – 2008. - №1. – С. 36-39.
6. Свешнікова М. Щодо категорійного визначення «економічний ризик»// Вісник КНТЕУ. – 2008. - №4. – С. 65-69.

БІЗНЕС В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Поліщук Л. В.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Киш Л. М.

В статті розглядається бізнес у Internet, тенденції його розвитку та регулювання в умовах сучасної економіки, а також актуальність бізнесу в Internet для України.

Вступ. Однією з характерних особливостей нашого часу є масштабні зміни, пов'язані з розвитком Інтернет-технологій і застосуванням мережевих інновацій у маркетинговій діяльності підприємств. Сьогодні Інтернет зміцнює свої позиції в інструментарії просування та стає дедалі привабливішим і доступнішим носієм рекламної інформації. Низька вартість проведення рекламних кампаній, висока ефективність та можливість оперативного внесення змін є безумовною перевагою Інтернету порівняно до інших каналів бізнесу [5].

Останні роки показують, що з кожним роком Internet все більше проникає у життя людей. Незабаром Internet знайде своє місце в усіх сферах сучасного бізнесу, в якому працюють такі бізнес-моделі, які у реальному житті й уявити собі неможливо. Вже зараз відчувається, що Internet стає атрибутом ділового життя кожного, хто прагне процвітати і поліпшити економічну ситуацію в країні.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення тенденцій розвитку бізнесу в мережі Internet.

Взагалі Internet як нова територія для ведення бізнесу надає широкі можливості відображення реальної економіки держави у віртуальному всесвіті. Бурхливий розвиток E-commerce (електронної комерції) відкриває нові перспективи для ведення бізнесу. Не виключено, що саме Internet - комерція стане тим каталізатором, що призведе до створення абсолютно нових моделей ринкових відносин, абсолютно нових об'єднань партнерів і в підсумку - абсолютно нової економіки.

Результати. Бізнес у Internet неможливий без нормального функціонування економіки, без самого Internet. Саме цим пояснюється той факт, що в США все це розвивається стрімкими темпами, причому до цього бізнесменів закликає сам президент цієї країни, за що обіцяє їм податкові пільги та інші послаблення.

Дослідження, яке проведено Університетом штату Техас, що фінансується компанією Cisco Systems, встановило, що торік американські компанії одержали від онлайн-продажу товарів і послуг понад \$301 млрд. Цей розмір був знайдений аналітиками на основі опитування приблизно 3000 компаній, що діють у Internet. Обсяг продажів через посередників, таких як біржові маклери й онлайн-турагенства, у 1998 році склав \$58 млрд.

Інвестиції американських компаній у Internet також вражають: відповідно до даних того ж дослідження, на програмне забезпечення, консалтингові послуги і навчання прийомам Internet - обслуговування ними було витрачено \$56 млрд., а на комп'ютери і програмне забезпечення для самих нижніх рівнів глобальної комп'ютерної мережі - ще \$115 млрд. Якщо брати до порівняльної характеристики з оборотами в таких головних секторах американської економіки, як автомобілебудування та зв'язок.

Найбільше важливий висновок цього дослідження - мережа наздогнала інші сектори економіки Сполучених Штатів Америки, що дало підстави спеціалістам заговорити про Internet - економіку.

Тисячі компаній у Європі щотижня виходять на віртуальний ринок із пропозицією своїх товарів і послуг. Ними рухає прагнення одержати ринки збуту продукції, встановити зв'язок з новими групами клієнтів - із середніх і значних підприємницьких прошарків - і глобальна мережа Internet надає їм таку можливість.

Електронний бізнес поки відстає по обсягу угод що найменше в 2-3 рази від звичайних для західного ринку угод за телефонною домовленістю та торгівлею по каталогу. Проте є надія, що через деякий час увесь